

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 22

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. — Рівне: РДГУ, 2002. — 207 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН

Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович** (Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович** (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович** (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна** (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович** (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович** (Університет "Острозька Академія");

кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна** (Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович** (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович** (Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович** (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович** (Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович** (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 2 від 27.09.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.

Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 3.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

УДК: 371. 07

Ю. М. ГАЛАТЮК

ДИДАКТИЧНІ МЕХАНІЗМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТВОРЧОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вирішувати проблему формування творчої особистості в сучасній школі слід, виходячи з того, що розвиток творчих здібностей учнів можливий лише у результаті залучення їх до адекватної діяльності. Такою діяльністю є творча пізнавальна діяльність, продуктом якої є особливі психічні новоутворення в її суб'єкта (учня): знання, уміння, творчі здібності тощо.

Виходячи з цього, в основі сучасної педагогіки має лежати **принцип творчої самодіяльності**. “Система, в основу якої було покладено пасивне сприйняття готових результатів, копіювання даних зразків – одна лише бездіяльна і механічна рецептивність, – повинна бути замінена системою, основа і ціль якої – розвиток творчої самодіяльності”, – до такого висновку приходять професор С.Л. Рубінштейн, міркуючи над філософськими основами сучасної педагогіки [13]. Суб'єкт у своїх діях, в актах творчої самодіяльності не тільки виявляється і проявляється, але в них твориться і визначається. Отже, задача педагогіки “організацією реальних, творчих діянь визначати образ людини” [там само].

Які ж потрібно використовувати механізми для залучення учнів до творчої пізнавальної діяльності? На цьому питанні ми хочемо зупинитися докладніше.

Оцінюючи, сучасну освітню дійсність, потрібно виходити з того, що вона підлягає об'єктивним закономірностям. Одні пріоритети залишаються постійними, інші змінюються, визначаючи тим самим нову педагогічну парадигму. Проблема паритетності в першу чергу стосується взаємодії парних протилежних (опозиційних) категорій навчального процесу, взаємозалежних антимоній, бінарних опозицій. Такими, наприклад, є функції навчання – інформаційно-ілюстративна і інноваційно-творча (див. [2]).

Діалектика навчально-виховного процесу полягає не в протиставленні бінарних опозицій, а в їхній гармонізації. Тому реалізовувати принцип творчої самодіяльності потрібно на основі гармонізації вищезгаданих функцій навчання. Так як система бінарних опозицій являє собою ієрархічну структуру, то на більш низькому рівні ця проблема конкретизується в необхідність гармонізації творчої і репродуктивної (алгоритмізованої) навчальної діяльності.

Відомо, що творчість – складний суперечливий процес, що містить у собі продуктивне і репродуктивне [14, 38]. Репродуктивна діяльність – не просто протилежність продуктивній, вона є однією з умов прояву творчості. Творча діяльність неможлива без актуалізації, репродукування результатів минулого досвіду. Через репродуктивну діяльність реалізується наступність у творчому процесі. Будучи умовою творчості, репродуктивна діяльність не є його причиною, тобто репродуктивна діяльність не приводить неминує до творчості. Іншими словами, вона є необхідним чинником для творчості, але недостатнім. Це пояснюється тим, що репродуктивна діяльність при одних умовах може бути незмінною, замкнутою в собі, а при інших – може сприяти реалізації продуктивного, творчого акту. З цього приводу професор І.В. Волошук зазначає, що “дидактичною особливістю залучення учнів до розв’язування творчих задач є врахування діалектичної єдності традицій і новаторства в процесі пошуку розв’язку творчої задачі” [1].

Можливі різні варіанти гармонізації опозиційних сторін навчально-виховного процесу: взаємне доповнення, інтеграція, гармонізація за допомогою третьої ланки, продуктивне домінуюче перетворення [4]. Механізм останнього означає, що одна сторона опозиції є базою, живильною основою для іншої. З огляду на діалектичний взаємозв’язок репродуктивних і творчих процесів у пізнавальній діяльності, можна припустити, що саме такий механізм – **механізм продуктивного домінуючого перетворення репродуктивної діяльності у творчу** повинний бути узятий за основу при організації творчості учнів.

При цьому варто виходити з таких положень.

Перше. Творча навчальна діяльність реалізується як процес розв’язування творчої задачі.

Друге. Творча задача – категорія суб'єктивна. Задача є творчої, якщо суб'єкт, який її розв’язує, не знайомий зі способом (алгоритмом) її розв’язування, тобто не може ідентифікувати задачу, віднести її до визначеного класу задач, узагальнений алгоритм розв’язування яких йому відомий. Творча задача

має і деякі ознаки, які можна вважати об'єктивними. Наприклад, узагальненість предметної сфери, відсутність будь-яких вказівок щодо засобів досягнення мети, варіантність способів розв'язку й ін.

Третє. Процес розв'язування творчої задачі – це процес розв'язування системи підзадач (у тому числі і допоміжних), що здійснюється під загальною пошуковою домінантою основної (загальної задачі).

Основна задача (творча) характеризується високим рівнем проблемності і є пусковим механізмом продуктивної діяльності. Рівень проблемності підзадач нижчий, і вони детермінують репродуктивну діяльність. Але ця діяльність, як всяка інша, має побічний продукт, який дозволяє ініціювати здогадку (інсайт) щодо розв'язку основної задачі. Варто відмітити, що здатність бачити побічний (не передбачуваний) продукт діяльності вважається одним з основних властивостей творчої особистості [12].

У такий спосіб і здійснюється механізм домінантного перетворення репродуктивної діяльності розв'язування допоміжних задач у продуктивну з розв'язування основної (творчої) задачі. Образно це можна представити як сходження по сходинках, де висота кожної сходинки відносно основи – це рівень проблемності допоміжної задачі.

Механізм продуктивного домінантного перетворення репродуктивної навчальної діяльності у творчу покладений нами в основу моделювання процесу розв'язування творчих фізичних задач, виконання творчих лабораторних робіт, робіт фізичного практикуму, а також керування творчою навчальною діяльністю [8;9].

Слід також зазначити, що використання репродуктивних допоміжних задач у структурі рішення творчої задачі не виключає залучення й інших евристичних засобів непрямого, нежорсткого керування творчою діяльністю, таких як допоміжні питання, узагальнені плани дій, евристичні приписи. Ці всі засоби повинні використовуватися комплексно.

Отже, проблема розвитку творчих здібностей учнів та їхньої діагностики зводиться до проблеми організації творчої пізнавальної діяльності у процесі вивчення окремих дисциплін. Тобто предметом нашого аналізу має бути творча навчальна діяльність, її специфіка і особливості організації.

Організацію творчої навчальної діяльності слід розглядати як цілісну педагогічну систему, що являє собою упорядковану сукупність взаємозв'язаних, взаємозалежних елементів. Нагадаємо, що педагогічній системі притаманні такі особливості: усі її частини підпорядковані загальній меті, що характеризує її цілісність; взаємодія і взаємопроникнення елементів проявляється як об'єктивна необхідність, що виключає відрив будь якого елемента із системи; зміна одного із параметрів системи впливає на функціонування усієї системи; функціонування системи потребує наукового підходу до розробки кожного елемента з врахуванням їхніх взаємозв'язків [11].

Враховуючи перераховані вище ознаки, систему організації творчої навчальної діяльності можна представити так, як це зображено на рис. 1. На схемі видно, що відправним моментом у проектуванні творчої навчальної діяльності є цілеутворення.

Система цілей творчої діяльності дозволяє сформулювати дидактичні вимоги, дотримання яких гарантує досягнення позитивного результату (зв'язок 1-2). Як правило, такі вимоги є конкретизацією загальних дидактичних принципів.

Цілі організації творчої навчальної діяльності і дидактичні вимоги дозволяють визначити систему засобів, за допомогою яких забезпечується дотримання визначених дидактичних вимог і тим самим гарантується досягнення поставлених цілей (зв'язки 1-3, 1-4 та 2-3, 2-4).

Процес розв'язування учнем творчої задачі керується вчителем за допомогою засобів прямого і опосередкованого навчального впливу, номенклатура яких частково визначається творчою задачею (зв'язок 3-4). У свою чергу, розв'язування творчої задачі є процесом розв'язку системи підзадач (допоміжних задач), які можуть належати до системи засобів керування діяльністю (зв'язок 4-3).

Система передбачає контроль за результатами діяльності. Контроль частково здійснюється за допомогою задачі, яка розв'язується (зв'язок 3-5), а також за допомогою засобів керування (зв'язок 4-5).

Досягнуті результати систематизуються, визначається рівень просування у засвоєнні учнем нових знань, у формуванні умінь і розвитку творчих здібностей (зв'язок 5-6). На основі цього формулюється система цілей організації навчальної діяльності з розв'язування наступної творчої задачі (зв'язок 6-1).

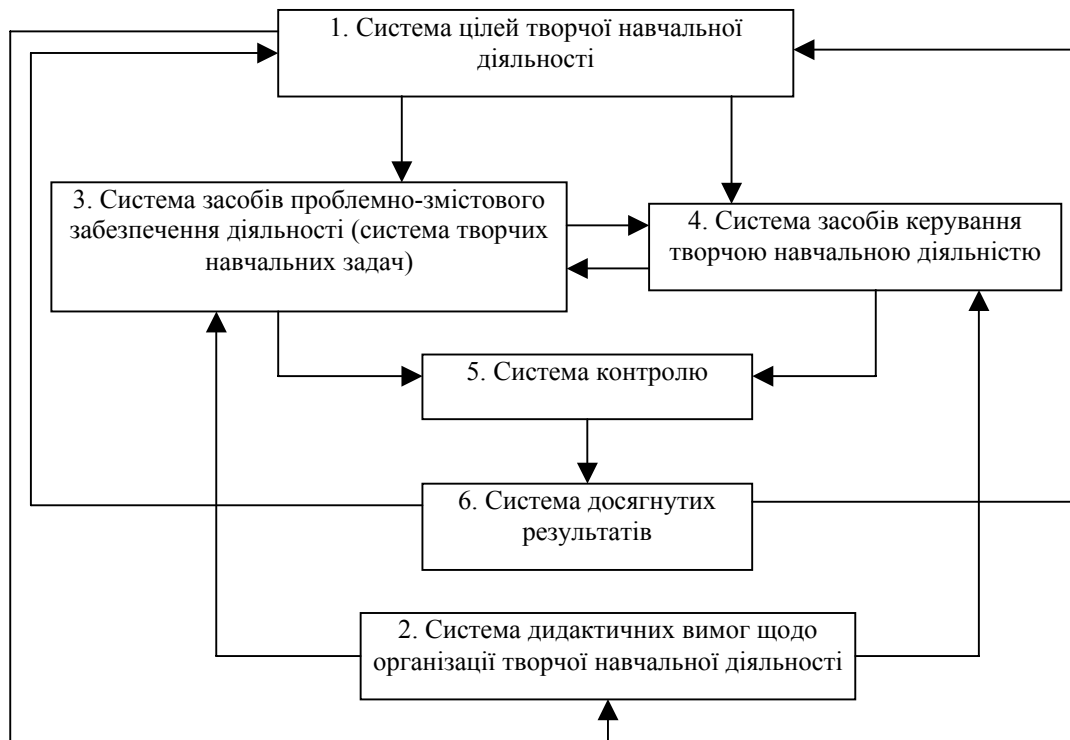

Рис. 1. Схема взаємозв'язків елементів системи організації творчої навчальної діяльності.

Методологічною основою дослідження й організації творчої пізнавальної діяльності учнів є моделювання. Моделювання – це метод, що ґрунтується на використанні моделей як засобу пізнання об'єктів і процесів у різних сферах людської діяльності. У роботах, присвячених методології пізнання, під моделлю розуміється така мислена (ідеальна) або матеріальна система, яка відображаючи об'єкт дослідження, здатна замінювати його так, що її вивчення дозволяє отримати нову інформацію про цей об'єкт. Модель знаходиться у певному відношенні до іншої системи, яка називається оригіналом. При цьому виконуються наступні умови:

1. Умова відображення: між моделлю й оригіналом існує відношення подібності.
2. Умова репрезентації: модель у процесі наукового пізнання є заміником досліджуваного об'єкта.
3. Умова екстраполяції: вивчення моделі дозволяє одержати інформацію про оригінал.

Варто відмітити, що модель виконує не тільки евристичну, але і прогностичну функцію, що для нас дуже важливо. Наприклад, Г.О. Балл вказує на те, що модель може бути як вторинною стосовно модельованої системи (для позначення якої в цьому випадку використовуються також терміни “прототип” і “оригінал”), так і первинною стосовно неї (курсив наш. - Г.Ю.). В якості первинних моделей щодо об'єктів, які моделюються, виступають проекти, розпорядження, прогнози і т. ін. [6,5]. Виходячи з цього, можна стверджувати, що моделювання – один з основних засобів, які використовує педагог-дослідник, прогножуючи, передбачаючи, проектуючи навчальний процес у цілому чи окремі його фрагменти.

Як відомо, результатом моделювання є моделі матеріальні й ідеальні. Всякій ідеальній моделі відповідає несуча її матеріалізована модель. Наприклад, розроблена вчителем модель майбутнього уроку є ідеальною, тому що існує в його уяві. При цьому вона знаходить своє матеріальне відображення за допомогою знаків, малюнків, схем, формул у вигляді конспекту уроку. Виходячи з вищевикладеного, можна стверджувати, що моделювання навчального процесу є одним з основних творчих професійних здібностей педагога. У цьому зв'язку доцільно також говорити про технологію моделювання навчальної діяльності взагалі і творчої пізнавальної діяльності зокрема.

Для просування у вирішенні проблеми аналізу і проектування творчої навчальної діяльності необхідно поєднати два підходи, а саме: аналіз по одиницях і аналіз через структуру, тобто по елементам.

Аналіз по одиницях передбачає виділення найпростіших форм складних систем, їх клітинок, які зберігають у собі властивості притаманні цілому. Різні дослідники в якості клітини (одиниці) аналізу творчої пізнавальної діяльності вибирають різні об'єкти. Наприклад, В.І. Андрєєв, досліджуючи методологічні аспекти проблем педагогіки творчості в якості "клітини", тобто елементарної одиниці теоретичного аналізу навчальної творчості виділяє педагогічне протиріччя. "Педагогічне діалектичне протиріччя, – пише він, – це елементарна "клітинка" педагогічної системи, аналіз якої дозволяє здійснити теоретичне просування думки з предмету дослідження в галузі педагогіки" [5,8]. У контексті нашого дослідження, такий підхід, передбачає виділення і аналіз тих суперечностей, які закладені у творчій навчальній діяльності.

Д.Б. Богоявленська вважає, що адекватною одиницею для вивчення творчості може бути лише та, яка відображає пізнавальні і мотиваційні характеристики творчої особистості в єдності. В якості такої одиниці вона пропонує інтелектуальну активність [7,22].

А.І.Павленко пропонує модель навчальної діяльності, побудовану на розв'язуванні та складанні фізичних задач, зазначаючи, що розв'язування окремо взятої задачі є елементарною "клітиною", "одиницею" побудови діяльності учня в цілому [3,50].

Щодо аналізу творчої діяльності по елементам, то різні автори, аналізуючи структуру навчальної діяльності, допускають різні способи її декомпозиції. Системно-структурний аналіз творчої навчальної діяльності передбачає представлення її, як системи взаємопов'язаних компонентів. Об'єктом будь-якої навчальної діяльності є навчальна задача, яка також є засобом її проблемно-змістового забезпечення. Творча діяльність спрямована на розв'язання творчих задач. Ідеальну модель творчої навчальної діяльності ми представляємо як систему, основними компонентами якої є суб'єкт, предмет, засоби, процедура, продукт, умови здійснення діяльності. При цьому творча пізнавальна діяльність формується не просто як дія суб'єкта на об'єкт, а як результат їхньої взаємодії (див. схему на рис. 2). З цього приводу Я.О. Пономарьов зауважує, що творчу діяльність слід розглядати не просто як дію суб'єкта на об'єкт, а в контексті взаємодії суб'єкта з об'єктом, підкреслюючи їхню співвідносність і взаємний вплив [12].

На наш погляд, така модель дозволяє поєднати статичний підхід до визначення структури творчої діяльності як системи усталених компонентів з її генезисом. Генезис основних компонентів творчої пізнавальної діяльності є результатом взаємодії суб'єкта з творчою навчальною задачею і відображає навчальну діяльність не просто як статичну систему, а як процес, в ході якого відбувається зміна (розвиток) усіх згаданих структурних компонентів.

Як видно на схемі (рис. 2), предмет творчої навчальної діяльності має бінарну структуру, він визначається двома складовими: внутрішньою (зв'язок 1.1-3) та зовнішньою (зв'язок 2.1-3). Носієм внутрішнього предмету є суб'єкт. Внутрішній предмет діяльності визначається тими характеристиками суб'єкта навчання, які мають відношення до тих знань, умінь, здібностей, які мають бути сформовані і є прямим внутрішнім продуктом (зв'язок 1.1- 4.1.1). Тобто, це базові знання, вміння, здібності, які споріднені за своїм змістом з тими, що мають бути сформовані у процесі діяльності. Внутрішнім предметом діяльності можуть бути окремі фрагменти знань, що складають орієнтувальну основу діяльності, яка підлягає засвоєнню, або частина вміння виконувати діяльність, а також не до кінця сформоване вміння, характеристики якого потребують змін.

Зовнішня складова предмета навчальної діяльності – це предмет задачі, що перетворюється у прямий зовнішній продукт (зв'язок 2.1.-4.1.2), який відповідає вимозі задачі (зв'язок 2.2-4.1.2).

Продукт творчої навчальної діяльності має також бінарну структуру. Це зумовлено тим, що продукт навчальної діяльності ніколи повністю не відповідає її цілям. Таке розходження між ціллю діяльності та її результатом притаманне різноманітним видам діяльності. Тому слід розрізняти прямий і побічний продукти. Під прямим продуктом навчальної діяльності слід розуміти результат, який відповідає усвідомленій меті учня і вимогам задачі (зв'язки 1.2-4.1; 2.2-1.2). Побічний продукт – це продукт, який виникає поза свідомими намірами учня і не відповідає усвідомленим цілям діяльності. Прямий і побічний продукти навчальної діяльності складаються із зовнішньої і внутрішньої компоненти. Носієм внутрішнього продукту (здобутих знань, набутих умінь, сформованих здібностей) є суб'єкт діяльності. Зовнішні продукти є предметними і представлені на матеріальних носіях (наприклад, складена експериментальна установка, розв'язок задачі у робочому зошиті тощо).

Як вже зазначалось, категорія побічного продукту є дуже важливою саме для аналізу творчої діяльності. На певному етапі розв'язування творчої задачі побічний продукт може бути "підказкою" для суб'єкта, що дозволяє розв'язати задачу на інтуїтивному рівні.

Ми не випадково розглядаємо суб'єкт (у випадку індивідуальної діяльності це буде окремий учень) в якості окремого структурного компонента діяльності. У процесі навчальної діяльності, яка розглядається нами у контексті взаємодії "суб'єкт (учень) – об'єкт (творча задача)", суб'єкт змінюється,

здобуває знання, формує уміння і навички, розвиває здібності, тобто він є носієм предмета і продукту навчальної діяльності. Як буде показано нижче, об'єкт діяльності (творча навчальна задача) також не може бути визначеною без врахування суб'єкта діяльності.

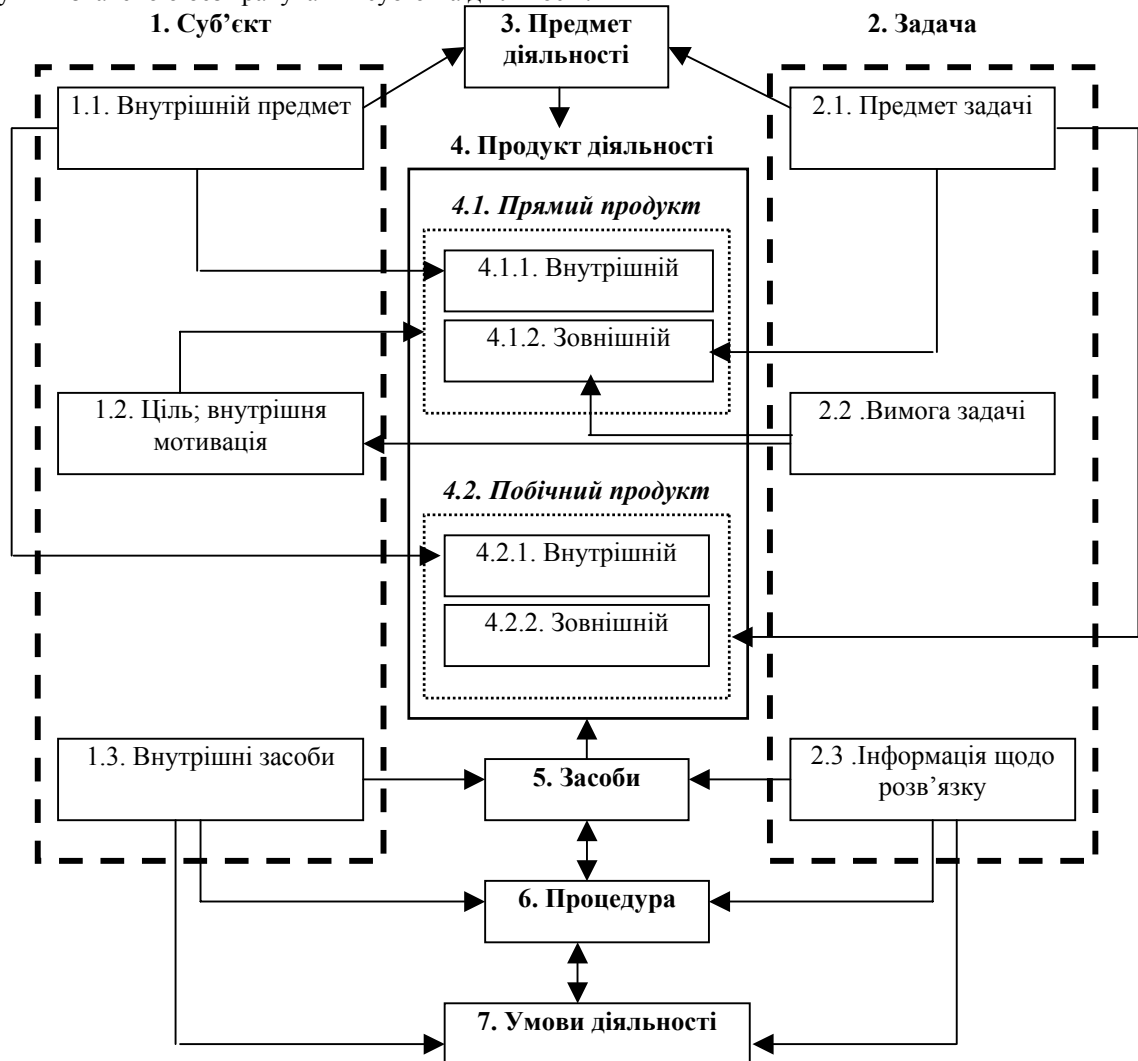

Рис. 2. Схема взаємозв'язку основних компонентів структурної моделі творчої навчальної діяльності.

Навчальна задача, будучи моделлю проблеми, по суті виражає можливість реалізації основних компонентів діяльності. У теорії навчальних задач наголошується, що суттєвими ознаками творчої задачі є її віднесеність і нерутинність [3; 6]. Як вже зазначалось, перша ознака вказує на те, що про творчу задачу можна говорити лише, співвідносячи її з суб'єктом, який має її розв'язувати, друга – що у випадку творчої задачі суб'єкт не знає алгоритму розв'язування задачі, а також не володіє достатнім об'ємом предметно-специфічних знань для успішного здійснення розв'язку. Об'єктивною ознакою творчої задачі є відсутність у ній яких-небудь прямих чи опосередкованих вказівок на ті засоби, якими слід скористатися для розв'язку.

Не вдаючись до генезису поняття “задача”, зауважимо, що у самому загальному вигляді задача являє собою систему, обов'язковими компонентами якої є: а) предмет, що знаходиться у вихідному стані; б) модель стану предмету задачі, що вимагається. Також задача може містити явно або латентно представлені вказівки щодо розв'язку, які, як було зазначено вище, у творчій задачі відсутні. Отже, якщо у загальному випадку навчальна задача визначає предмет, ціль, засоби і процедуру діяльності, то у творчій задачі такі компоненти як засоби і процедура відсутні або представлені латентно. Таким чином, у творчій діяльності суб'єкта, спрямованій на розв'язування творчої задачі, відсутні відповідні засоби і не визначена процедура. Проте вживати термін “відсутні” тут не зовсім коректно. Інакше б це означало, що в творчій діяльності, яка є видовою категорією, не повністю представлений номенклатурний склад діяльності взагалі, як родового поняття. Розв'язання цього протиріччя можна знайти, скориставшись поняттям “орієнтувальна основа діяльності”, яке прийнято в теорії поетапного формування розумових

дій. Це поняття вбирає в себе майже усі компоненти діяльності. Якщо орієнтувальна основа діяльності третього типу може бути різних порядків узагальнення, а саме трьох, то і компоненти діяльності також можуть бути різних рівнів узагальнення, – принаймні так вважає І.П. Калошина [10]. Згідно з таким підходом, засоби і процедура діяльності можуть бути трьох рівнів узагальнення. Засоби і процедура першого рівня узагальнення безпосередньо призначені для перетворення або дослідження предмета діяльності і перетворення його у продукт, тобто є компонентами репродуктивної діяльності. Засоби і процедура другого рівня узагальнення являють собою узагальнені теоретичні положення у відповідній предметній області, які дозволяють логічним шляхом отримати засоби і процедуру першого рівня узагальнення, тобто конкретний спосіб перетворення предмета задачі у плані досягнення поставленої вимоги (мається на увазі спосіб розв'язування конкретної задачі).

У структурі творчої діяльності засоби і процедура представлені саме третім рівнем узагальнення. Ці компоненти у структурі навчальної діяльності, спрямованої на розв'язування фізичних задач, слід пов'язувати із загальними методами наукового пізнання. Серед них, насамперед, методи теоретичного пізнання: моделювання, ідеалізація і формалізація, мислений експеримент, сходження від абстрактного до конкретного, зведення конкретного до абстрактного, гіпотези, аналогії та ін.

Отже, організовуючи творчу навчальну діяльність на основі її структурно аналізу, необхідно виходити з того, що вона має у своїй структурі, повний набір структурних компонентів діяльності, але вони представлені на різних рівнях узагальнення. Щоб пізнавальна діяльність вважалась творчою необхідно, щоб її засоби і процедура були представлені на високому рівні узагальнення. Механізм такої діяльності являє собою розв'язок ієрархічної системи пізнавальних задач на основі продуктивного домінуючого перетворення репродуктивної активності у творчу з метою забезпечення принципу творчої самореалізації учнів як умови розвитку їхніх творчих здібностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волощук І.С. Дидактичні особливості залучення учнів до розв'язування творчих задач наукового характеру // Математика в школі. – 2002. - №4. – С.15.
2. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти. –К.: Центр "Магістр-S" Творчої спільки вчителів України, 1993. – 251 с.
3. Павленко А.І. Методика навчання учнів середньої школи розв'язуванню і складанню фізичних задач: (теоретичні основи). – К.: Міжнародна фінансова агенція, 1997. – 177 с.
4. Амонашвили Ш.А., Загвязинский В.И. Паритеты, приоритеты и акценты в теории и практике образования // Педагогика. – 2000. – №2. – С. 11-16.
5. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности: Основы педагогики творчества. – Казань: Изд-во казан. ун-та, 1988. – 236 с.
6. Балл Г.А. Теория учебных задач: Психол.- пед. аспект. – М.: Педагогика, 1990. – 183с.
7. Богоявленская Д. Б. Пути к творчеству. – М.: Знание, 1981. – 96с.
8. Галатюк Ю.М., Самойленко П.И., Сегеев А.В. Моделирование процесса решения творческих учебных задач по физике // Специалист. – 2001. – № 2. – С. 31-33.
9. Галатюк Ю.М., Самойленко П.И., Сегеев А.В. Моделирование творческих работ физического практикума на основе экспериментальных задач // Среднее профессиональное образование. Приложение к ежемесячному теоретическому и научно-методическому журналу "СПО" – 2002. – №1. – С. 70-82.
10. Калошина И.П. Структура и механизм творческой деятельности. – М.: Изд-во МГУ, 1983. – 168с.
11. Корольов Ф.Ф. Системный подход и возможности его применения в педагогических исследованиях // Сов. педагогика. – 1970.- №9. – С. 112
12. Пономарев Я.А. Психология творчества. – Воронеж: Издательство НТО "МОДЭК", 1999. – 480 с.
13. Рубинштейн С.Л. Принцип творческой самодеятельности: К философским основам современной педагогики // Вопросы философии. – 1989. – №4. – С.88-95.
14. Цапок В.А. Творчество (философский аспект проблемы. – Кишинева: "Штиинца", 1999. – 149 с.

Одержано редакцією 13.09.2002.

УДК: 372. 024
БЕЛОШИЦЬКИЙ

О. О.

З ІСТОРІЇ РУХУ ЮНИХ ТЕХНІКІВ КИЇВЩИНИ

ЗМІСТ

<i>Миколі Сергійовичу Янцуру — 50 років</i>	3
Янцур М. С. Науково-теоретична підготовка спеціалістів з професійної орієнтації учнівської молоді і незайнятого населення	6
Сидоренко В.К., Яровий К.О. Функції моделювання у педагогічній діяльності	16
Войтко А.І. До питання професійного самовизначення підлітків в сучасних умовах.....	20
Дещенко О.М. Аналіз теоретичних основ мотивації школярів у їх професійному самовизначенні	23
Павелків О.М. Формування професійних інтересів старшокласників у процесі факультативних занять.....	27
Коломієць М.Б. Мотиваційно-ціннісні аспекти вибору професії вчителя трудового навчання	31
Давидович В.О. Методологія і методи дослідження соціально-професійного зростання молодих робітників-випускників ПТУ	34
Шутяк В.Г. Робота з пластмасами в початкових класах	38
Кирильчук Ю.В. Формування у старшокласників креслярсько-графічних навичок на заняттях з професійного навчання.....	41
Хоронжевський О.М. Теоретичні засади формування основ гігієнічної культури учнів в процесі трудової підготовки	43
Сиротенко Т.А., Погорєлова Т.Г. До питання визначення витрат часу на вивчення розділу „Рукоділля”.....	46
Щетина Н.П. Психологічні основи графічної діяльності у процесі читання та виконання креслень.....	49
Козяр М.М., Дєєв С.С., Янцур М.С. Дидактичні основи застосування нових інформаційних технологій в графічній підготовці студентів.....	53
Білевич С.В. Історичні передумови інтеграції нарисної геометрії та креслення як навчальних предметів вищого навчального закладу освіти	58
Сингаївський Д.В. Удосконалення змісту підготовки студентів до керівництва технічною творчістю учнів	62
Галатюк Ю.М. Дидактичні механізми організації творчої пізнавальної діяльності.....	65
Бєлошицький О.О. З історії руху юних техніків Київщини	70
Канцемал П.П. Реалізація творчого підходу до оздоблення виробів засобами гравірування в гурткової роботі з учнями	74
Кардаш Н.В. Проблеми фахової підготовки вчителів трудового навчання з народних ремесел.....	76
Титаренко В.П. Естетичне виховання студентів педагогічно-індустріального факультету засобами декоративно-прикладної творчості	79
Стещенко В.В. Особливості державної атестації випускників вищих педагогічних навчальних закладів освіти в умовах ступеневої освіти	82
Романюк І.М. Модульно-рейтинговий підхід до процесу підготовки військових спеціалістів.....	86
Кошелєв О.Л., Піддубна Н.Г. Удосконалення навчального процесу в педагогічному вузі шляхом формування в студентів процедур і операцій творчої пізнавальної діяльності	91
Лучкіна Л.В. Формування мовленнєвої культури майбутніх учителів технічного фаху засобами художньої літератури	95
Задорожна Л.В. Обґрунтування педагогіки як науки та мистецтва в педагогічних працях М.І. Демкова.....	98
Зінченко Н.А. Критерії вивчення рівня сформованості елементів національної свідомості та патріотичного досвіду дитини	101
Сілкова Е.О. Внесок українських вчених в розробку особистісно-орієнтованих моделей навчання	108
Осницька Т.Р. С.Я. Дем’янчук про виховання учнівської молоді в дусі миру і взаєморозуміння	111
Гавриш Н.В. Словесна творчість як компонент художньо-мовленнєвої діяльності дітей в контексті використання синтезу мистецтв	113
Янцур Л.А. Ознайомлення дошкільників з творами образотворчого мистецтва.....	117
Бондарик М.В. Перші кроки в мистецтві	124
Крайнова Л.В. До проблеми інтелектуального та мовленнєвого розвитку дошкільників засобами екологічного виховання.....	127
Бондаренко Н.Б. Шляхи виховання основ духовних цінностей у старших дошкільників у сім’ї.....	132
Корякіна І.В. Особливості підготовки ліворуких дітей шостого року життя до навчання письма	135
Коренева І.М. Індивідуалізація навчання — як необхідна умова розвитку спостережливості молодших школярів у процесі вивчення природничого матеріалу.....	140
Журба Л.В. Особливості змісту навчання іноземної мови як другої спеціальності у вищих педагогічних закладів освіти.....	143
Гордій Н.М. Розвиток жіночої освіти в педагогічній журналістиці XIX століття.....	148
Загородня Л.П. Розвиток й удосконалення техніки мовлення майбутніх вихователів дошкільного закладу в процесі вивчення курсу "Основи педагогічної майстерності"	154
Чернюшок О.В. Проблема інтеграції теоретичних знань з кольорознавства в практичну діяльність студентів спеціальності “Декоративно-прикладне мистецтво”	159
Пермінова С.О., Хорова педагогічна думка в XVII ст. і «Музикійська грамати́ка» М. Ділецького	162
Шолудько Н.Г. Виховна роль аматорських об’єднань у структурі молодіжного дозвілля	167

Димченко С.С. Вплив ідей А. Штогаренка на формування першого українського камерного ансамблю баяністів	169
Тишик О.А. Прогресивна педагогічна думка другої половини XIX століття про необхідність підготовки вчителів співів для народної школи.....	172
Столярчук Б.Й. “Троїста музика” і її роль в українській інструментальній музиці	175
Терлецький М.М. Метроритм і графіка у процесі навчання музиканта-духовика	179
Крусь О.П. Народнописенна творчість волинського краю: традиції, історія.....	185
Фарина М.П. До питання становлення української вокальної педагогіки.....	188
Ярмак Т.М. Інтерпретація фортепіанних творів В.А. Моцарта	190
Хилюк Н.Ф. Теоретико-педагогічні передумови музично-естетичного виховання в Україні	195
Хижко О.В. До проблеми формування навичок естрадно-джазового музикування у студентів музичних училищ.....	197
Відомості про авторів	203

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 22

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Курченко Н.Б.
Комп'ютерна верстка Хом'як О.Л.

Здано до набору 18.07.2002 р. Підписано до друку 27.09.2002 р.
Формат 60х84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 28,72. Обл. вид. арк. 29,72. Замовлення № 14/1. Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. —
Рівне: РДГУ, 2002. — 207 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 3.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 378 ББК 74.20